

IBJ

En medeltida tennkanna och dess ägare

inv. nr 248.152

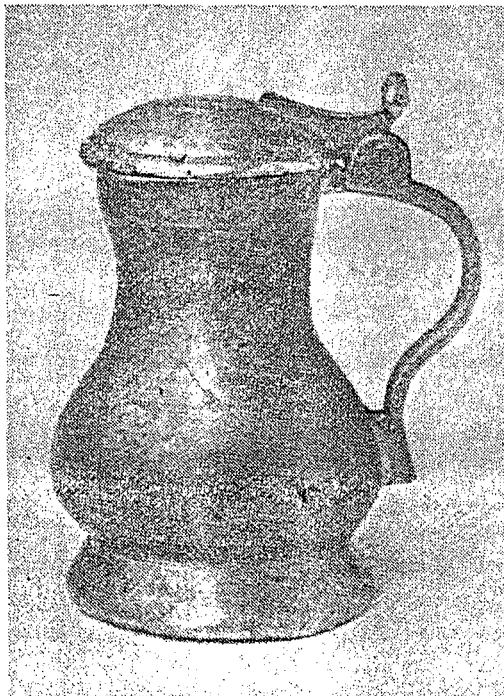
av Erik Areschoug

När jag en gång i april 1949 på en auktion i Stockholm för en jämförelsevis ringa summa förvärvade en tennkanna, så visste jag, att det var ett medeltida jordfynd, men knappast då, att den skulle ha så stort värde både personhistoriskt och på annat sätt, som senare skulle visa sig vara fallet.

Kannan som tillhör den bukiga senmedeltida typen, varav vi i Sverige ha ca 25—30 st. mer eller mindre kompletta exemplar eller delar, alla funna i jorden eller i sjöar och vattendrag, har en höjd av 24,1, bottendiam. 15,5 cm., rymd ca 1 kanna, vikt 2,3 kg. Den skiljer sig från andra medeltida kannor genom den ovanligt vackra korsfästelsemedaljen i botten samt genom ett par medelst reliefformering på bänkeln (greppen), anbragta vapen, utförande ägaremärke för ett adligt par. Jag gick rätt länge och funderade på, om det inte vore möjligt att komma underfund med, vilka kannan tillhört. Jag visste snart, att vapnen icke kunde tillhöra några nu levande adelssläkter. Att det ena vapnet måste tillhöra en medeltida Lillieätt, som bar en fransk lilja i sitt vapen, var också klart. Men vilken var den ätt, som bara hade en bjälke i sitt vapen. Vid ett av mina besök hos civilingenjör A. Löfgren, visade han mig en äldre vapenbok, som vi gingo igenom, och vi kommo överens om, att det kunde gälla Ryningska släkten. Jag fortsatte då mina efterforskningar på Kungl. Biblioteket, hittade visserligen flera stormän med bara ei bjälke i vapnet, men när jag började gå igenom en Lillieätt fann jag vad jag sökte, det var en Ryning gift med en

Lillie. (Anrep, senare även Elgenstierna samt Svenska Slott och Härresäten). Som framgår av följande historia, styrker det ing. Löfgrens förmodan, att kannan var gjord i Stockholm i början på 1500-talet.

Kannan har sålunda tillhört Erik Ryning (till Gimmerstad, Tyresö och Grensholm), som före 1514 var gift med Anna Bengtsdotter (till Tyresö). Erik Ryning var vapnare 1512, riksråd 1517, hövitsman på Stegeberg och häradshövding i Akerbo härad 1518. Han kämpade 1520 länge för Christina Gyllenstiernas sak, varvid han ledde folkuppbådet i Östergötland, men gick slutligen över till kung Christian och deltog på dennes sida i underhandlingarna om Stock-

holms kapitulation i september 1520. Halshuggen vid Stockholms blodbad 8/11 s. år.

Anna Bengtsdotter var dotter till rid-daren och riksrådet Bengt Gregersson (Lillie av Greger Mattssons ätt, till Tyresö, Lagnö och Höfrenne) och hans hustru Märta Arendtsdotter (Ulf). Även biskopen i Strängnäs Mattias Gregersson halshöggs vid Stockholms blodbad, och därmed slöts på manssidan ätten Lillie av Greger Mattssons ätt.

Änkan, fru Anna var både rik och skön. Någon brist på friare var det icke heller. Både krigsöverste Staffan Lasse och hövitsmannen Gudmund Pedersson (skrivare) Slatte, begärde hennes hand och stredo om henne vid torneringar, som ägde rum vid kung Gustafs kröning 1528. Det var Slatte som vann henne. Bröllopet ägde rum på Tyresö s. å. Slatte var fogde på Stockholms slott 1527—1530. Bland alla hans uppdrag kan nämnas: Befullmäktigad att underhandla med de upproriska i Småland och Västergötland 1529, att hålla kungaräfst i Småland s. å., satt i kunganämnd i Kalmar 1532, i slottsloven 1533. Han fick Nydala kloster i förläning 1529. 1531 vistades han på Tyresö och gjorde den 8 april ett jordabyte med kungen, som förvärvade Munkaliderna (på Kungsholmen) utanför Stockholm mot Bergshamra i Solna samt Trävinge och Älta i Brännkyrka. Han uppges ha varit identisk med den adelsman Gudmund Slatte, som blev ihjälskjuten 1542 i slutet av juni på sin gård Gråskäl i Vimmerby socken av Nils Dackes anhängare. Hans hustru levde ännu 1555.

Jag har förut försökt att få reda på var kannan blivit funnen, men misslyckades på den punkten. Dock har det helt nyligen kommit till min kännedom, att den förra ägaren köpt den på Öland av en man, som hittat den i jorden därstädes. Många kanske frågar sig hur en sådan sak vid den tiden från Stockholmstrakten kunde hamna på Öland? Men stormännen på den tiden foro vida omkring och om man t. ex. läst Slattes historia och antar, att han eller hans fru tagit med kannan till Småland, så är det hela icke så märkvärdigt.

Vidare kan nämnas, att Erik och Anna Rynings son Nils, var en mycket rik man och lär ha ägt 346 gårdar och hemman. blev hertig Karls råd 1570 och en av Erik XIV:s fångvaktare 1573.

Nils son Axel R. var en av hertig Karls mest betrodda män, bl. a. riksråd och riksamiral 1602, blev riksmarsk och ståthållare på Nyköpings slott samt ståthållare över hela hertig Filips hertigdöme. Med hans brorson den frejdade amiralen och riksrådet, friherre Erik Eriksson Ryning, utgick Ryningska ätten på manssidan 1654.

Ägaren till Tyresö slott, Nordiska Muséet, äger numera den nu omtalade kannan.

Ovanstående artikel har tidigare varit införd i Samlatnytt 10-11/57.

Samlatnytt 1984/2